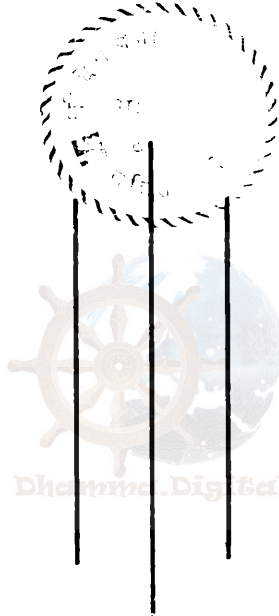

लोक-नीति

पद्यानुवादक

भिक्षु विवेकानन्द

लोक-नीति

पद्यानुवादक
भिक्षु विवेकानन्द

Dhamma.Digital

प्रकाशक

श्री कीर्तिबहादुर बज्राचार्य
श्रीमती गणेशमाया बज्राचार्य
सपरिवार

द्वितीयावृत्ति : १०००

धर्मदान

बुद्ध सम्बत्	२५३९
विक्रम सम्बत्	२०५२
नेपाल सम्बत्	१९९६
इस्वी सम्बत्	१९९६

Dhamma.Digital

थाकू: वागमती छापाखाना

वनबाहा: गाबाहा: यल ।

© ५२९८४७

छत्वाःचा खँ

थुगु नाना प्रकारया शास्त्र समृद्धित जुया च्वंगु पालि लोकनीति खः । थुकी धम्मपद जातक आदियागु गाथात नं उपलब्ध जू । थुकिया भावार्थ अनुवाद गुलिखे दं न्ह्यो शाक्यमुनि विहारं प्रकाशित ज्वी धुंकूगु दु । अनं लिपा शब्दार्थ व भावार्थ अनुवाद पूज्य अनिरुद्ध भन्ते नं पिकया बिज्यात । आः थौ पद्यानुवाद न्ह्योने हया च्वना । तर जि पद्य च्वयेगुली कुशलमह मखुं । केवल नाना इच्छाय् ब्वाय् जुया च्वंमह मनया छगू आकांक्षा मात्र खः ।

निगू खँ ध्व सफू चिकिधंसां शिक्षा चिकिधं मजुसे सविज्ञपिसं प्रशंसनीयगु थुगु नीति खः । थुकिं लोके च्वपिं मनूतयत् उन्नति पाखे वनेगु छुं शिक्षा माल धाःसा आपालं ग्वाहालि बी ।

स्वंगू खँ गथे भीथाय् न्हापा मचातयत् चाणक्य नीति ब्वकिगु खः, अथे हे बौद्ध देशे ध्व लोकनीति खः । मचाबले तुं सयेका सियेका तयागु शिक्षा नुगले कतां किया तःगुथें गारे जुया च्वने फु ।

श्रद्धालु भाजु मयजुपिसं थःत वा थःमचातयत् अल्प समयं हे शिक्षा नुगले ध्वाथुइकेगु इच्छा दैबले अवश्य ध्व लोकनीतियात नं लुमकिं धैगु विश्वास दु । तथापि थुकी तःधि चिधि न्ह्यामहं हे थजू जिज्ञासुपिं मध्यय् सुं छम्हसित जक जूसां थुकिं लाभ उथे याना काल धाःसा थःगु परिश्रमयात सफल हे भाःपी । छगू पूज्य भन्ते सुबोधानन्दजूया गुणयात चिरस्मरणिय । गुम्हेसिनं धम्मपद क्यना थुगु छन्द च्वयेगु नीति ह्वील ध्वीका बिया बिज्यात । अस्तु ।

— अनुवादक

सुतरुण

गबले जि मचा खः अबले जि छय्मचा
धका न्ह्याथाय् वंसां ल्यू ल्यू
न्ह्यो न्ह्यो तया जूम्ह व
अजि हर्षथकुंयागु
गुणया स्मृति
स ।

थुकी श्री कीर्तिबहादुर बज्राचार्य, लुंबंजाः; काय् म्हायपिं
रत्नदेवी शाक्य, दानबहादुर बज्राचार्य, प्रेम बहादुर बज्राचार्य, नानीबेति
बज्राचार्य, पुलचोक, यल, सिद्धिबहादुर बज्राचार्य काय्- भौ देवी लक्ष्मी
बज्राचार्य छय्पिं निपुण बज्राचार्य, आकृति बज्राचार्य, समता बज्राचार्य,
गाबहाः, वनबहाः कुँछे, यल व म्हाय् शान्ति राजभण्डारी जिलाजं विजय
राजभण्डारी छय्पिं शैलेश राजभण्डारी, विकल्प राजभण्डारी, चाकुपाट,
यल, थुकथं जिमि सकल परिवारपिनि श्रद्धा दुध्याना च्वंगु जुल ।

मिला- पुन्हीया विशेष पर्व दिंया उपलक्षस धर्मदान स्वरूप थुगु
सफू प्रदान याना च्वनागु जुल ।

थुगु पुण्यया प्रभावं सकल जीवित प्राणीपिन्त व परलोकगामी
सत्त्वपिन्त सुख शान्ति लाभ जुयेमाः।

सब्बे भवन्तु सुखिनो ।

सकलें सकलें सुखीपिं जुयेमाल ।

लोक-नीति

वन्दना गाथा

१. लोक-नीति कने श्वीक, नाना शास्त्र समृद्धित ।
पालि=मागध भाषां छुं, याना त्रिरत्न वन्दना ॥ १
२. नीति शास्त्र श्व संसारे, मनूतयूत सारगु ।
मां अबु गुरु-आचार्य, मित्र नं जुल न्हां थुगु ॥
अतः सयेकि हे मनू । थुगु शास्त्र बिया मन ।
महा-ज्ञानी जुया लोके, ज्वीगु न्ह्याथायनं पूजित ॥ २

पण्डित काण्ड

३. अलसिं गन सै शिल्प, अशिल्पं गन दै धन ।
अधनं गन दै मित्र, अमित्रं सुख सी गन ॥
असुखं गन दै पुण्य, अपुण्यं मोक्ष दै गन ? ॥
४. धन खः शिल्प धाथेंगु, खुं नं खुया व काये मफु ।
थुगु लोके जुया मित्र, परत्रे बी उकिं सुख ॥
५. भति सयेका छु याये धैगु, भाव चित्तस तये मते
धंप जा तिकि नं लखं, बुलुं सै दिक्क चाये मते ॥ २

६. विद्या वा अथवा शिल्प, तुच्छ भाःपाः च्वने मते ।
सिद्ध ज्वीक छगू सःसां, ज्वी प्वाः थनेगु साधन ॥ ३
७. प्रत्येक पर्वते रत्न, न मोति किसि म्हः पतिं ।
न्ह्यागु ग्वीस न श्रीखण्ड, न दै न्ह्याथाय् नं पण्डित ॥ ४
८. विद्वान थन हे धैगु, न्यनसा ज्ञानया निंतिं ।
वनेमा लिमला चीका, उत्साहित जुया अन ॥ ५
९. धन वा अथवा शिल्प, थाहाँ वनेगु पर्वत ।
काम राग तथा क्रोध, थ्व न्याता या बुलुं बुलुं ॥ ६
१०. श्रुति स्मृति तथा सांख्य, योग नीति व संगित ।
वैशेषिक धनुर्वेद, वैद्यशास्त्र पुराण थ्व ॥
गणित मन्त्र जोतिष, शब्द व इतिहास नं ।
माया छन्द व्याकरण, थ्व भिंच्याता विद्या जुल ॥ ७
११. मन्यंसां भेरियें विज्ञ, न्यंसा मेघ सलं कनी ।
मूर्ख न्यंसां मन्यंसां नं, हाला च्वनी सदां अथें ॥ ८
१२. सफुति गुगु ज्वी विद्या, मेपिनि ल्हातया धन ।
कार्य थःत परे ज्वीवं, न विद्या न त दै धन ॥ ९

१३. लःस्वया पद्मया ज्वी दं, कुल स्वया व नम्रता ।
व्यक्ति स्वया व ज्वी वाक्य, चा स्वया घाय् वइ बुया ॥ १०
१४. अल्प सःसां यको सःथे, भाव च्चवनी मूर्खतय् ।
ब्यांतय् तुल : यकोथे च्चं, समुद्रैत मखंगुलिं ॥ ११
१५. मचाबले ब्वने विद्या, ल्याय्म्ह ज्वीव मुने धन ।
अनंलि धर्म या फको, बुढा ज्वीका छुयाये फइ ॥ १२
१६. ज्वी स्वः विद्वान हे पुत्र ! छाय् अलसि जुया च्चना ।
मूर्ख ज्वीवं मनू च्यः ज्वी, विज्ज न्ह्याथाय्त्नं पूजित ॥ १३
१७. मां वैरी अबु ज्वी शत्रु, शिक्षा मबी सुनां सुनां ।
हैतय् दथुइ जुया बोहथे, सभाय् शोभा दइ मखु ॥ १४
१८. गिरी सु वन केँ दयेक, मृग मिखास तःअजः ।
बास्ना तल सुनां पद्मे, सु कुलपुत्र दयेकम्ह ॥ १५
१९. सख्खा विना मसा ग्वानं, तिसां तीगु विना धन ।
चि विना केँ मसाथे तुं, विना छन्दैगु पद्य ज्वी ॥ १६
२०. शास्त्र ज्ञान न्यना ज्वीवं, ज्वीगु न्हियं सुशिक्षित ।
ज्ञान बुद्धि जुया बृद्धि, चित्त ज्वी गुलिखे सुख ॥ १७

२१. भोजन मैथुन निन्द्रा, द्वहं मनुष्यया सम ।
विद्यां जकं मनु च्वयेला; विद्या हीन द्वहं सम ॥ १८
२२. विद्यार्थे मदु सुं मित्र; व्याधिये शत्रु सुं मदु ।
थः तोता मदु सुं यःपिं; कर्मथे बल छुं मदु ॥ १९
२३. कोतयथाय् हंसया शोभा; द्वहंया बिच सिंहया ।
सल शोभा गधातयथाय; मूर्खेथाय् मदु पण्डित ॥ २०
२४. जीवन भर हे मूर्ख, बुला जूसानं पण्डित ।
धवनं कॅया सवाःथे तुं, श्वी मखु ज्ञानया खँत ॥ २१
२५. पलख जकसां विज्ञ, बुला ज्वी थन पण्डित ।
श्वी विज्ञं ज्ञान याकनं, जिह्वां कॅया सवा सम ॥ २२
२६. युद्ध यायेत विना शस्त्रं, बीर वनेगु गय् रणे ।
गय् ज्वीगु विज्ञ व्यापारी, विना खर्च उखें थुखें ॥ २३
२७. धन फूगु मने पूगु, दुश्चरित्र कलाःपिनि ।
थःत सुनां ध्वँन लाःगु, कनेगु मखु पण्डितं ॥ २४
२८. पात्रैत ल्वयेक खं ल्हायेगु, बानित ल्वयेक प्रेम याये ।
पात्रैत ल्वयेक तं म्वयेगु, सःम्ह ज्वी थन पण्डित ॥ २५

२९. न ज्वी धन विना साःसा, ल्वायेत ज्वीगु बिना बलं ।
तर्क या ज्वी विना ज्ञानं, वेंतय् समान ज्वी थुपिं ॥ २६
३०. वनिगु वा मधाथाय् नं, मन्यंसां खँ कना च्वनी ।
थःगु गुण थःमं ल्हाज्वी, स्वंगू लक्षण हीन ज्वी ॥ २७
३१. हाज्वी द्वालुक हे मूर्ख, समाय् या ज्वी कुरुपम्ह ।
छ्वाप्रां सनी मजा घःत, दुरू मब्बू सा चंचल ॥ २८
३२. ब्यां पुतुहुं च्वना सिंह; को सः चातकया सम ।
मूर्ख थः विज्ञथें भाःपाः, तर्क या ज्वी उखें थुखें ॥ २९
३३. पुतुहुं च्वना, ब्यां सिंह; हाःसां फा चितुवा मखु ।
धुँथें ज्वीवं मजू भौ धुँ, मजू ज्या विज्ञतय् उथें ॥ ३०
३४. पण्डितत सुभाषितं, जुजुपित्त वथें धनं ।
मिखायात स्वया यःगु, समुद्वैत मगाः लखं ॥ ३१
३५. बाँलाःसानं छुयाये वैत; कुल उच्च जूसां छु याये ।
शोभा गन बिना विद्यां; ज्वी निर्वास्नागु स्वौं सम ॥ ३२
३६. नीचया पुत्र नं मन्त्री; मूर्खया पुत्र पण्डित ।
चीमिया ज्वीफु काय् तःमि; थुपिं तुच्छ खने मते ॥ ३३

३७. शिष्यपिं शिल्पया लोभं; आपाः पाठ कया सनी ।
पाकःतय्या जुया म्हःथें, वं माथाय् कने फैं मखु ॥ ३४
३८. कुम्हानं ब्वयेत घःदयेकि, स्यंका छवयेत तु खैं मखु ।
शिष्यपिंत गुरूं न्वाःगु; बुद्धि दयेकेत हे जुइ ॥ ३६
३९. सुनां तगर स्वां प्वः चि; भतु स्वांयागु हः कया ।
सुगन्ध व हल्य् नं दै; थथे विद्वान संगत ॥ ३७

सुजन काण्ड

४०. यायेगु संगत भिंपिंगु; यायेगु अमित प्रेम नं ।
फको नं सयेकि सत्धर्म, भिज्वी छिमित सर्बदा ॥ १
४१. तोता छ्व दुष्टतय् संगत, न्हिथं बुलाजु पण्डित ।
या हाकनं न्हिथं पुण्य; छाय् धाःसा छन्हु सीतिनि ॥ २
४२. बाँला ह्याउँ कना द्रुमि; पाके ज्वीवं पिने पिने ।
दुने दु तर तुं जायेक; थ्वथें ज्वी दुष्टतय् मती ॥ ३
४३. पाके ज्वीवं अले फँसि; पिने खने दु कँ जक ।
तर दुने दु अमृत; थथे हे ज्वीगु भिं मती ॥ ४

४४. श्रीखण्ड गंसां मखु गन्ध फ्वीगु ।
 ग्याना विस्युं ज्वी मखु नाग युद्धे ॥
 यन्त्रे व लाःसां रस त्वी मतंगु ।
 धर्मैत दुःखं मखु तोति धीरं ॥ ५
४५. प्वाः हे हीक पित्यासा न, सिंहं सिमाहः नै मखु ।
 सीक गंसि जुया वंसां; किसिया मंस नै मखु ॥ ६
४६. कुलिनपिं मनूतय्सं, तया कुलैगु इज्जत ।
 न्ह्याको दुःख मजू छाय् व, याइ मखु मभिं छु नं ॥ ७
४७. लोके श्रीखण्ड शीतल, शीतल तिमिला अले ।
 श्रीखण्ड तिमिला स्वयां; साधु वाक्य सुशीतल ॥ ८
४८. सिचु खः वृक्षया छाँया; छाँया थःथिति माँ अबु ।
 आचार्य जुजुया छाँया; छाँया बुद्धैगु न्नं सिचु ॥ ९
४९. छाय् मल्वी पच्छिमं सूर्य; कोछ्वीगु मेरु पर्वत ।
 नर्कया मि सिना वंज्वी; पलेस्वां व्हयेफु पर्वते ॥
 तर वचन सन्तैगु; विपरित मजू गनं ॥ १०
५०. स्वां मा ज्वी भमोतय्सं; माला ज्वी सज्जनं गुण ।
 ध्वः धागीगु भुजितय्सं, दुष्टं माज्वीगु दुर्गुण ॥ ११

५१. खं मभिं मां मभिनेवं; बौ मभिने व ज्या हनं ।
मां बौ निम्हं मभिं ज्वीवं; ज्याखँ मभिंम्ह ज्वी मचा ॥ १२
५२. वचन भिनि मां भिंसा; बौ भिंसा भिनि कार्यत ।
माँ बौ निम्हं भिना ब्यूसा; नितां हे भिंम्ह ज्वी मचा ॥ १३
५३. युद्धया निमित्तिं बीर; सल्हा यायेत विश्वासक ।
यःपिं लुमनि नये दयेवं, ज्ञान मालेव पण्डित ॥ १४
५४. न्ह्यागु ज्यानं हथाय् चाचां; यायेगु याकेगु नं मखु ।
हथाय् चाचां सना मूर्ख; लिपा ताप कया च्वनी ॥ १५
५५. खिचां खिचा खनेवं सो; ल्वायेत हुं हुं उना हइ ।
भिपिं खनेव मूर्ख नं; हानि यायेत सना हइ ॥१६
५६. क्रोधैत वांछ्व तनी शोक ब्याकं ।
निर्लोभी ज्वीवं ऋषिजू वर्ण याइ ॥
न्ह्याम्हेसिगु मभिं खँय्सं; सह यायेगु फुसा मनं ।
धार्येगु क्षान्ति थ्वैत हे; आज्ञा जुल तथागतं ॥ १७
५७. हुले दुःख सदां हे नं; ध्वगिगथाय् नं अथे अथे ।
हानं दुःख मयःपिन्याय्, निर्गुणि लिक धायेगुछु ॥ १८

५८. अनुशासनं बी शिक्षा; मभिङ्गुलि पना पना ।
सज्जनं जक यै वैत; यद्दग्गु मूर्खतय् गन ॥ १९
५९. शान्तं त्याकेगु भिंपितं, बीरपितं छलं बलं ।
नीचपिन्ति बिया छुं छुं; उत्साहितं समानपिं ॥ २०
६०. विष मखुनि न्हां बिष; संघया विष ज्वी धन ।
विषं छम्ह सिना वंसा; धनं ज्वी संघ नाशक ॥ २१
६१. चालं ज्वी सलया जांच; गाडा सायेकाव द्ढ्हंतया ।
सायागु ज्वी दुरू जांच; खं जांच ज्वी विद्वानत ॥ २२
६२. तुंया लःथे जुया ज्या बी; भिंपिनि अल्पसां धन ।
यको दःसां छुयाय् मूर्ख; तंकुला प्यास सागरं ॥ २३
६३. नदी मत्वं स्वयं लंख, सिमां स्वयं मनः फल ।
छथाय् मेघं मजू बृष्टि; भित्ते धन कतः हित ॥ २४
६४. अयोग्य बस्तुया इच्छा, मयाये चिन्ता अचिन्तित ।
धर्मे जक तया चित्त; ब्यर्थे समय छ्वये मते ॥ २५
६५. मती मलुकथं ज्वीफु; मज्वीफु सो मती दुथे ।
धन मिसा मिजं तया; स्वाधीन तु जुइ मखु ॥ २६

६६. मूर्ख नापं बुला न्हिन्हिं; भिंपिं नापं बुला मजू ।
असत्तधमैत ययेकेवं; थुमित ज्वी पराभव ॥ २७

दुर्जन काण्ड

६७. आपाः ययेके मज्यू दुष्ट; ज्वी मजाःगुः घः सम ।
छेने तया कुब्बूसानं; दुःखबी मखुथे सना ॥ १
६८. सर्प व दृष्टतय् संख्याय; दुष्ट हे ज्वी अपो मभिं ।
मन्त्र वा वासलं सर्प; दुष्टैत शान्त ज्वी छुकिं ॥ २
६९. मूर्ख जुया जि खः मूर्ख; धाःम्ह ज्वी थुकिं पण्डित ।
मूर्ख जुयानं थः विज्ज; धाःम्ह ज्वी पटमूर्खम्ह ॥ ३
७०. पापं फल मब्यूतल्ले, मूर्ख भाःपी मधू सम ।
गबले फल बी पापं, हाय दुःख धया छ्वइ ॥ ४
७१. बःलागु बांमला मूर्ख; लाकि वं परया धन ।
कतपिन्त बिया दुःख; सिना नर्कं क्तुतुं वनी ॥ ५
७२. छुंत ज्वी दुष्ट न्हां गृहे, माकःत दुष्ट ज्वी वने ।
कोत ज्वी पक्षिले दुष्ट; मनुखय् दुष्ट ब्राह्मण ॥ ६

७३. चाः ताहा ज्वी विना न्ह्योलं; त्यान्वीवं पथ योजन ।
ताहा मूर्खैत संसार;सद्धर्म मथुया (मनं) ॥ ७
७४. हामोथें चिकिधंसानं, द्वंगु खंकिगु मेपिनि ।
नैक्या गोथें छाय् थःमज्ज, द्वँ खनी दुष्टं ला थन ॥ ८
७५. तोतु मत्तु पुया ज्वीगु; थः द्वँगु दुष्टं ला अन ।
परया द्वँगु मा ज्वीगु; काबलें म्ह सुथें सुला ॥ ९
७६. विज्ञैत गन यायेफैगु; मूर्खतय्सं प्रशंसित ।
विज्ञैत विज्ञतय्सं हे; याये फैगु सुप्रशंसित ॥ १०
७७. वशे तयेगु बिया लोभी; बिनित्तिं सो अभिमानित ।
मूर्खतयत्त जुया मूर्ख; सत्यं बसे ति पण्डित ॥ २१

Dhamma Digital

मित्र काण्ड

७८. कतः जूसां व ज्वी बन्धु; हित याइ सुनां सुनां ।
बन्धु जूसां कतः ज्वीगु; हानि याइ सुनां सुनां ।
हानि ज्वी देहया रोगं, हित ज्वी वनया बुटिं ॥ १
७९. छ्वाले न्ह्योने तथा च्चे च्चे; ल्यूने ज्वी सु ब्वः बिया ।
थुजापिं मित्र छ्व तोता; विष दुगु मधू सम ॥ २

८०. धन पवीवं वनी तोता; मित्र थःथिति काय् कलां ।
धन दयेव दै फुक्क; धन लोके महा सखा ॥ ३
८१. च्यःतय्या जांच ज्वी ज्याखँ; बन्धु विपत्ति ज्वीबले ।
मित्रपिन्त अले दुःखे; कलाःपिं धन पवीबले ॥ ४
८२. उपकारक ज्वी बन्धु; पालनयाम्ह ज्वी अबु ।
विश्वास दुम्ह ज्वी मित्र; शान्त शीलम्ह ज्वी कलाः ॥ ५
८३. विश्वास याये मते शत्रु; मित्र यायेत सो सदां ।
मित्र नं छन्हु तंम्वेव; फुक्क दोषैत बी उला ॥ ६
८४. द्वेष चित्त तया बंम्ह; मित्र नापं सु ज्वी मिले ।
प्वाथे दुम्ह खच्चरैथें; दै मृत्यु ज्वीगु सम्भव ॥ ७
८५. मौका थःत मवःतल्ले; शत्रु नं कुबिना जुये ।
मौका वयेवं अले बस्वाये, ल्वहँते घः छ्यायेथें धन ॥ ८
८६. ऋण शेष मिया शेष, शत्रु शेष मभिं थुपिं ।
शेष दत कि ज्वी वृद्धि; उकिं शेष नं तये मते ॥ ९
८७. बांनलाक पलेस्वाँथें; बोलि श्रीखण्डथें सिचु ।
अय्त्नं हृदय हाकुसा; यायेमते वैगु संगत ॥ १०

८८. ब्वः बीगु न्ह्याबलें हे नं, हानं कंजूसी हद्दम्ह ।
दया मदु अले दुष्ट; अभि नोकर ज्वी मते ॥ ११
८९. न्यकु दुपिं न्यय्कू पाक; च्वने सलत सच्छिक्कू ।
किसितय्त कू दोच्छि, दुर्जनतय्त देश हे ॥ १२
९०. मभिं देश मभिं मित्र; मभिं बंश व बन्धुत ।
तोते मा सो मभिं भार्या; अले मभिंम्ह नोकर । ॥१३
९१. रोगे दुःखे अनिकाले; शत्रुतय्थाय् वनेबले ।
राज सभाय् श्मशाने नं; मदत बीम्ह ज्वी सखा ॥ १४
९२. प्रिय बोलिं दइ मित्र; शत्रु दै बोलि छगुलिं ।
प्रमाण थुकिया खं ला, चन्द्र सूर्य न्हिथं न्हिथं ॥ १५

Dhamma Digital

स्त्री काण्ड

९३. स्वर ज्वी कोकिलै रूप, पतिव्रता मिसापिनि ।
कुरूपपिनि ज्वी विद्या; क्षमा ज्वी तपस्वीपिनि ॥ १
९४. मिसातय् धन खः रूप, पुरुषतय् विद्या खः धन ।
भिक्षुतय् धन ज्वी शील; राजातय् धन हे बल ॥ २

१५. गंसिपिं तपस्वी बांला; बांला ल्होंपिं चतुष्पद ।
विद्या दयेवं मिजं बांला; बांला भात दुपिं मिसा ॥ ३
१६. न्याच्चा वनेव गन्धब; न्हेचां धनुषधारित ।
लच्छि दयेवं मिसा जाति, बाच्छि शिष्यत ज्वी मल ॥ ४
१७. म्येतय् यैगु सदा भ्यातना, हर्यंतय् यैगु पुष्कर ।
मिसातयत् मिजं यैगु; भिक्षुतय् शील हे सदां ॥ ५
१८. गुगु अन्न पचे ज्वीगु, बुढी जूम्ह मिसा गुम्ह ।
छें दु अन्न रणं ल्याहां; वःपितं ज्वी प्रशसित ॥ ६
१९. निम्ह स्वस्ह मिजं वंम्ह; ह्यूम्ह भिक्षु उखें थुखें ।
तःकः जालं ब्वया वंम्ह; पंक्षि तचकं चंख ज्वी ॥ ७
१००. दुष्टैत शान्तया दाया; शत्रुत मौन हे जुया ।
मभिं स्त्रीत बिया दुःख; रागित अल्प भोजनं ॥ ८
१०१. चन्द्रमा मदुसा रात्री; बमो मकाःगु सागर ।
हँस मदयेव पुष्कर, स्त्री बांमला बिना पतिं ॥ ९
१०२. धन दयेकी मिजंतय्सं, रक्षा याइ मिसातसें ।
थन जुल मिज श्रेष्ठ; मिसा मुल्वी सुका मखा ॥ १०

- १०३ नदी जुक फुकं ब्यको; कँ दैगु फुक जंगले ।
पाप ज्या ज्वी मिसातय्त; एकान्त लायेव सो अन ॥ ११
१०४. न्ह्योनेलाको बुला ज्वीम्ह; ल्वाना ज्वी सकलें लिसे ।
नयेमा घासा तया यको; न्हापां भाग कया कया ॥
नैगु भिंभिं:गु जा थुथुं; हिला ज्वीगु उखें थुखें ।
सच्छिम्ह काय्मचा बूसां, तोतेमा थुजापिं मिसा ॥ १२
१०५. मामथें हे विचा: याइ; नये तीगुलि खुशी मनं ।
मछालिगु तता केंथें; मा:थाय् सदां तया हिरि ॥
भ्वातिंथें तुं सना ज्याखें; बी मदत भय ज्वीबले ।
रूपे मदु छु नं हीन; तंम्बये धैगु नं छुं मदु ॥
सयनागारे मदु दिक्क, न्ह्याइपु न्ह्याबलें अन ।
विज्जं प्रशंसा या:पिं स्त्री; सिना सुंगती ला वनी ॥ १३
१०६. ल्वा बांला मिगथें मिखा; खंपा गोला जं सालुसे ।
सँ हाकुसे च्वना बांला; वाभो मिले जुया हिसि ॥
त्यप् गावँ सदाचारी; विवाह या नीचं छुं मजू ॥ १४
१०७. ऋत्वी शरद ज्वी श्रेष्ठ; नारी ज्वीगु रूपवती ।
कायमचास थकालिम्ह; दिशाय् ज्वी श्रेष्ठ उत्तर ॥ १५

१०८. जन्म जन्मे व हे भात; लायेगु इच्छा दुसा मती ।
इन्द्रैत सेविकाथें तुं; सेवा या थःम्ह हे पति ॥ १६
१०९. जन्म जन्म मिजँ ज्वीगु; इच्छा धाथें दुसा मने ।
ध्याच न्हवीत घृणा ज्वीथें; जू परदार सेवने ॥ १७
११०. बुढां है युवती मिस्त; दुरु तिम्बरु फँ सम ।
न्ह्यो वैमखु पुना चिन्तां; थुमित ज्वी पराभव ॥ १८

राज काण्ड

१११. राजा छनि छगू याम; निगुलि याम पण्डित ।
गृहस्थ छनि स्वंगूगु, प्वगितं छनि प्यंगुलिं ॥ १
११२. जुजु नदी विद्वानपिं, वैद्य धनी महाजन ।
थुलि न्याता मदु देशे; छन्हुथं हे च्वने मते ॥ २
११३. गुगु देशे न सत्कार; न वृत्ति न दु बान्धव ।
मदु विद्या ब्वना कायेगु, थन च्वना न्हिछ्वये मते ॥ ३
११४. अपुत्रया गृह शून्य; राष्ट्र शून्य विना जुजुं ।
मूर्खतय् म्हुतु ज्वी शून्य; सर्व शून्य गरीबया ॥ ४

११५. धन माःसा पसः तयेगु, बुले विद्यास पण्डित ।
मन्त्री ज्वीत बुले राजा; काय्या नितिं बुले मिसा ॥ ५
११६. भिक्षु स्यनी असंतोषं; संतोषं जुजुपिं स्यनी ।
स्यनी बेश्या लज्या चाःम्ह; निर्लज्यां कुलया मिसा ॥ ६
११७. पक्षितय् बल आकाश; न्यातय्या बल ज्वी जल ।
दुर्बलय् बल ज्वी राजा; मचातय् ख्वयेगु हे बल ॥ ७
११८. दया क्षान्ति व जागृत; निष्पक्ष व निरालस ।
इना बीगु थवं थच्छि; नायोतय् गुण ज्वी युलि ॥ ८
११९. न्वंवाइ छको न्हां राजां, छको भ्रमण ब्राह्मणं ।
न्वंवाइ छको पण्डितं नं; श्वते धर्म सनातन ॥ ९
१२०. गृही मभिं थगा कामि; मभिं भिक्षु दुशशीलम्ह ।
अविवेकी मभिं राजा; मभिं क्रोधीम्ह पण्डित ॥ १०
१२१. छम्हथे छम्ह ज्वी नेता; पण्डित ज्वी घमण्डित ।
तःधं ज्वी स्वै फुकस्यान; ज्याः स्यनि अनया फुक ॥ ११
१२२. आय व्यय जुजुं स्वयेमा; स्वयेमा दमन पालने ॥ १२
१२३. जन्धुफात निभा पायेगु; प्वाथं पनेगु मि अन ।
स्वामि सेवा विना मोहं; मा परैत्रैत भिं लंपु ॥ १३

१२४. मि लः मूर्ख मिसा सर्प; राजकुल थुपिं थुलि ।
त्याग याना च्वना भिंज्वी; मखुसा प्राण फवी अन ॥ १४
१२५. मभिपिं मिस्तया संगे; च्वनी मभिंम्ह च्यःलिसे ।
सर्प बिच्छे च्वना ज्वीगु; मृत्यु ज्वीगु दु सम्भव ॥ १५
१२६. दुष्ट शिष्यैत बी शिक्षा; लहिगु मभिपिं कलाः ।
मभिपिं यायेव संगत; दुःख सी मालि पण्डितं ॥ १६
१२७. काय् पापी ज्वीव मां दोषी; शिष्य जुयेव ज्वी गुरू ।
प्रजा ज्वीवं अले राजा; राजा ज्वीवं पुरोहित ॥ १७
१२८. निष्क्रोधीत जुया क्रोधी; त्याके मभितं भिं जुया ।
कपतित बिया दान; सत्यं त्याके फताफिता ॥ १८
१२९. कंजूसि वसयाये दानं; दानं सर्वार्थ सिद्ध ज्वी ।
दान व प्रिय वाचां सो; थःनं मेपिं नं कोछुकि ॥ १९
१३०. दानं स्नेहया ज्वी बृद्धि; बृद्धि ज्वी दोष कंजूसं ।
दानं हे यश दै हानं; कंजूसं हीन ज्वी यश ॥ २०
१३१. समर्थ मदु धार्थेसा; मिलेजू सकलें थन ।
निलातःगु खिपतं हे, चिना तःगु मखा किसि ॥ २१

१३२. सेनात बमला सा तु, राजाया गन दै बल ।
निर्जन भूमी च्याःगु मि; स्वयं शान्त जुया वनी ॥ २२
- १३३ नये मते जुजुंथे घासा; जुजुंथे काम भोग नं ।
जुजुंथे यायेमते धांचा; माला गन्ध वस्त्रादि नं ॥ २३
१३४. जुजु मजू गनं पासा; न त ज्वी जुजु भ्नी धन ।
केवल स्वामी भाःपाव; सेवा या जुजुया थन ॥ २४
१३५. सतिक वा च्वना याने; अदृश्य वा चुलंचुनं ।
अतिकं च्वयेव क्वे च्वना; यायेमते जुजुया सेवा ॥
खुगू दोषं जुया भिन्न; सेवा यायेगु मिथे खना । २५
१३६. गुण सर्वज्ञथे दःसा; बिना आश्रय बांमला ।
महा-मूल्य मणी हे नं; माःगु सुवर्ण आश्रय ॥ २६

Dhamma Digital

पकिण्णक काण्ड

१३७. स्त्रीसंगं गन दै शील; मंस भक्षं दया गन ।
अय्ला त्वना गनं सत्य, लोभीतय्के मछा गन ॥
अलसिं गन सै शिल्प; क्रोधीतय् धन दै गनं ॥ १

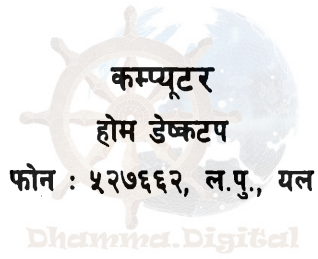
१३८. अय्लागुलु अनाचारी; हिला ज्वीपिं मभिं इले ।
प्याखने वा मभिं संगे; ज्वीपिनि सम्पत्ति पवी न्हिथं ॥ २
१३९. मखंमा धायेमते खं जिं; मन्यंसानं न्यना धका ।
जंगले ज्वीम्ह ब्याधार्ये; ज्वीमा होश तथा न्हिथं ॥ ३
१४०. दुः खी रोगी वथे मूर्ख; ऋणि हानं निराश्रय ।
ब्यासजिं ब्युगु वक्तव्य; थ्व पञ्च मरण तुल्य ॥ ४
१४१. लिपा वैगु भय त्राश; न्ह्यो हे होश तथा च्वनी ।
न्ह्योनेयागु भय त्राशाय; निर्भितं च्वनी पण्डित ॥ ५
१४२. रोगी न्ह्योगुलु प्रमादी; अलसि सुख इच्छुक ।
लोभी खालि न्ह्युज्या स्वैम्ह; न्हसम्ह शास्त्र वर्जित ॥ ६
१४३. अलाभं कार्यं ज्वी नाशं, लाभं ज्वी कार्यं उन्नति ।
मेघ द्वारा जुया वृष्टि; समुद्रे लख मुं वनी ॥
थ्व ज्वी प्रकृतिया नेम; कर्म सम्बन्ध छुं मदु ॥ ७
१४४. थःगु ज्यात थमं याना; निन्दा याये फै सुनां जक ।
उकिं थःगु फको ज्यात; जू थःमं यायेत तत्पर ॥ ८
१४५. कपाय् ज्वी हलुका लोके; हलुका दकले मिसा ।
न्हिथं ब्युगु शिक्षा झं हे; झं धका बुद्ध शासन ॥ ९

१४६. लोहैयागु कुसा झ्यातु; झ्यात्वीगु दैवया उजं ।
बुद्धोपदेश झं झ्यात्वी; झ्यात्वी झं बुद्ध शासन ॥ १०
१४७. जःल्हा शरीरया दास; देपाःगु तुतिया जुल ।
न्हेपं न्हाय् व मिखातय्गु; दास ज्वी न्हां सिकापचिं ॥ ११
१४८. कुवेरं ग्वाहले रक्षा; मूले रक्षक राक्षस ।
कालकणिं च्चकाय् रक्षा; ग्वाः नयेवं बृद्धि ज्वी धन ॥ १२
१४९. ताळ्तीयात ब्रह्मां रक्षा; अच्चुतैत विष्णु सदां ।
उकिं अमित या पूजा; छिमित मान दै सदां ॥ १३
१५०. सा ज्वी गृहस्थया दाता; हाकनं ज्वी व पोषक ।
उकिं सा अबु मां भाःपाः, पूजा याना ति गौरवं ॥ १४
१५१. साया मंस सुनां नैगु; मांया लाः नःम्हथें जुइ ।
सा सीवं गृद्धयात ब्यु; कित छ्व चुयेका खुसी ॥ १५
१५२. शिल्पारम्भ गुरुवार; आइत शुक्र मध्यम ।
यायेमते बुद्ध स्वमेस; मङ्गले मरणान्त ज्वी ॥ १६
१५३. अष्टमि गुरुया हानि; शिष्यया ज्वी चतुर्दशी ।
दशमी हानि ज्वी शिल्प; हानि ज्वी मां बौया पुन्ही ॥ १७

१५४. सप्तमी नयेमते नैक्या; नौकि लौका तृत्यास न्या ।
द्वादशी सफल ज्वी पन्न; नयेवं शिल्प विनाश ज्वी ॥ १८
१५५. कुलया कारणे व्यक्ति; गांयागु कारणे वंश ।
देशया नितिं गां तोते; थः हितया नितिं पृथ्वी ॥ १९
१५६. तोता वनी मभिं देश; सिंह सत्पुरुषं किसि ।
तर को गृद्ध दुर्जन; मृत्यु ज्वी अनं तुं च्वना ॥ २०
१५७. छपाः तुतिं चुया जूसां; पण्डितपिं चुया च्वनी ।
मेगु थाय्त मखंतल्ले; न्हापाया छैं तोतै मखु ॥ २१
१५८. धन अन्न कमाय् यायेत; विद्या शास्त्र ब्वनेबले ।
दूत कार्य वथे कामे; लज्या चाया च्वनां मज्यु ॥ २२
१५९. आहार निदुगं स्त्रीया; चतुराइ प्यंगू दुगं ।
उद्योग ज्वी दुगं खुगु; काम ज्वी दुगं च्या दुगं ॥ २३
१६०. वृद्धि ज्वीथे तुया स्वाद; ज्वी भिंपिनि उन्नति ।
मूर्खतय्या जुया वनी; न्हिथं न्हिथं अवन्नति ॥ २४
१६१. किसान बनिया मन्त्री; श्रमण श्रुत शीलवान् ।
थुलिया ज्वीव उन्नति; ज्वीगु राजा समृद्धित ॥ २५

१६२. अभ्यास मदया विद्या; श्रमण श्रुत शीलवान् ।
स्यनी अलसिया देह; विहोशं स्यनी रक्षक ॥ २६
१६३. अलसितय्गु धन दको; उद्योगीतय्गु छं वनी ।
अलसितय् मने तैगु; पूर्वकर्म प्रधान ज्वी ॥ २७
१६४. कर्म जक मधा धीरं, प्रयत्नशील ज्वी अपिं ।
कार्य सिद्ध मजूसा नं; प्रयत्ने दोष छुं मदु ॥ २८
१६५. नीच कुल प्रजा हीन; बःमला बांमलाः थजू ।
अय्त्नं थ्व कलि काले जा; धनं ज्वीगु तःधं मनु ॥ २९

Dhamma.Digital

थाक् : वागमती छापाखाना, गावाहा फोन ५२५८४७